

f) A javítóvizsgák új rendjével megszűnik a szülők és javítóra bukott gyermekeik egész nyári feszült, ideges lelkiállapota, hangulata, de kizárja azt a sok surlódási lehetőséget is szülő és gyermek között, amelyet egy javítóvizsga előtti (július, augusztus) egész nyári szünet magában rejt.

g) Végül: a javítóvizsgák ezen új rendje (megelőzés, előkészítés stb.) — a tanulók korrepetáláson való rendszeres megjelenése esetében — feltétlenül pozitív eredménnyel zárulhat, mert a korrepetálásra biztosított 20, esetleg 24 óra mindenképpen elegendő ehhez. Erre pedig megvan a lehetőség június 8- és 30-adika között.

2. *Tanárok véleménye* is igen pozitív. A 14 javítóvizsgát előkészítő (korrepetáló) nevelő egybehangzó véleménye volt:

a) „Helyes, hogy minden szaktanár a saját tanítványát korrepetálja.”

b) „Mivel a tanulók nem sokkal az ismétlési időszak lezárása után bejárnak korrepetálásra, semmit nem felejtenek. Így a hiányos ismereteket a korrepetálás során pótolni lehetett.”

c) „A tanulók még benne vannak a tanulás lendületében, nem kell újra „belerázni” őket a rendszeres tanulásba.”

d) Mi ismerjük a bukottak hiányosságait, így sokkal alaposabban, elmélyültebben tudjuk azokat velük pótoltatni.”

e) „Az év végi sűrített munka után kétségkívül bizonyos megterhelést jelent nekünk nevelőknek, hiszen igen intenzív és komoly 18—20 órát töltöttünk el a tanulókkal. De meg vagyok győződve arról, hogy a befektetett erőfeszítésnek sokkal több eredménye lesz, mint az augusztusi korrepetálásnak, s a nevelő számára ez az első.”

f) „A tanulóval való egyéni foglalkozás, s az ehhez biztosított nyugodt légkör eredményezte, hogy elégséges eredményt tudjon felmutatni.”

g) „A javítóvizsgák június végén való megtartása igen helyes, a tanulókkal való egyéni foglalkozás igen eredményes. Oroszból javítóra bukott B. S. nevű tanuló a biztosított 20 óra alatt alaposan megtanult írni, olvasni, a szöveget érti. Ez pedig 5. osztályban a súlyponti kérdés.”

h) „A korrepetáló szaktanár nem érezheti hátrányos helyzetben magát a többi — a korrepetálásra igénybe nem vett — tanárral szemben, mert azok a korrepetálási időszak alatt az iskolai napköziben teljesítenek ugyanannyi ideig tartó szolgálatot. (4 fél napot; négyszer 5 órát).”

3. *Szülők nagy örömmel* és megnyugvással fogadták a javítóvizsga új rendjét. Hálásak, hogy az új eljárás mentesíti őket a javítóvizsga előkészítésével járó gondoktól, izgalmaktól. Nagy figyelemmel kísérték a korrepetálást, többen naponta érdeklődtek. Szigorúan ügyeltek arra, hogy a tanulók minden alkalommal pontosan megjelenjenek. A javítóvizsga befejezése után legtöbb szülő ígéretet tett, hogy a nyári szünetben biztosítja gyermeke számára az ismétlési, gyakorlási lehetőséget.

4. *Az érdekelt tanulók* egybehangzóan úgy nyilatkoztak, hogy a szaktanár ilyen formájú korrepetálása nagyon hasznos volt számukra. Sokat tanultak, megerősödtek, jobban megismerték tanárukat, megszerették a tárgyat, elsajátították a tárgy tanulásának helyes módját. Örülnek, hogy egész nyaruk felszabadult, mehetnek táborozni vagy dolgozni.

Gulácsy Zoltán

Szeged, III. ker. vez. igazgató

AZ ÉLŐVILAG TANTÁRGY FILMVETÍTÉSEINEK NÉHÁNY PROBLÉMÁJA

A filmet tárgyunk oktatási folyamatában a legkülönbözőbb helyen lehet beállítani. Történhet a vetítés: a témakör elején, az új anyag tárgyalásával egyidőben, témakör végén.

1. Vetítés a témakör elején.

A vetítés biztosításának első feltétele a „bevezető órák” feltüntetése a tanmenetben. Ezekkel az órákkal szemben ma még bizonyos fokú bizonytalanság és idegenkedés tapasztalható. Ez az óra az új ismeret feldolgozására szánt órátípus egyik változata, amelynek célja a tanulók előkészítése az új fejezet aktív feldolgozására. Az előkészítés a következő feladatokat tartalmazhatja:

- a) a tanulók tájékoztatása az egész fejezet vagy téma fő kérdéseiről,
- b) kitérések, amelyek felhívják a figyelmet a megtanulandó anyag fontosságára a tudományban, illetve a gyakorlati életben,
- c) különböző olyan problémák exponálása, amelyek megoldásához az új fejezetben szereplő ismeretek szükségesek, s amelyek a tanulókat rávezetik a szóban levő új ismeretek megszerzésének szükségességére,
- d) érzelmi előkészítés, ami esetenként a tanulás minősége emelésének jelentős eszköze lehet.
- e) utalás azokra a korábbi ismeretekre, amelyeket fel kell majd használnunk a téma feldolgozása során.

Mindezeket a film önmagában nem tudja megvalósítani.

Előkészítésre azonban ki lehet válogatni a legmegfelelőbbet jelenlegi filmkészletünkben is. Ezzel célunk sokkal eredményesebben biztosítható, mint a széleskörűen alkalmazott két megoldással.

E feladat megvalósításához tankönyvünk bevezető olvasmányokkal igyekszik segítséget adni, amelyekben szépirodalmi alkotásokból vett szemelvények szerepelnek. Ezeknek a hatása függ a tanár előadókészségétől, legtöbbször a filmmel nem versenyezhet.

Egyes iskolákban az „Élet az erdőben” c. témakör előtt az óra megtartása elképzelhető egy közeli erdőben is. Ez az önmagában nagyon tetszetős eljárás sem a legmegfelelőbb. Az erdő nvüzsögő életének, hangulatának megláttatására a legtöbbször nem nyújt lehetőséget. Filmen viszont megfelelő zenei kísérettel az érzelmi hatások is sokkal inkább biztosíthatók.

2. Vetítés az új anyag tárgyiásával egyidőben.

Óráinkon sajnos erre is ritkán kerül sor. A vetítés jelentősége ezeken az órákon bizonyos anyagrészeknél teljesen nyilvánvaló. Városi iskolában „A talajművelés és eszközei” c. tanítási egység (7. osztály) film nélkül nehezen tanítható. Nem kell különösebben bizonyítani azt sem, hogy a növényi szervezetről és annak működéséről készült filmek az ún. „trükk”-felvételekkel (pl. nedvkeringés ábrázolás szaggatott mozgó vonalakkal), milyen szemléletes bemutatást tesznek lehetővé. Azt azonban már hangsúlyozni kell, hogy a film akkor is eredményesen használható, amikor a valóság élőanyag vagy preparátum felhasználásával kerül bemutatásra. Meg kell ezt tenni azért, mert a mai gyakorlatról egyáltalán nem állítható, hogy az effajta megoldásokat (film és a bemutatás egyéb lehetőségeinek azonos időben történő felhasználása) széleskörűen alkalmazást nyerne.

Élőanyag vagy preparátum felhasználása esetén a filmet nyilvánvalóan nem azért alkalmazzuk, hogy *bemutassunk* és ezzel a közvetlen tapasztalás lehetőségét kizárjuk az óráról. Ilyenkor nem a bemutatás lesz a film elsődleges funkciója, hanem a megfigyelés *irányítása*. Ez pedig az ismeretszerzés szempontjából a bemutatással azonos fontosságú és vele együttjáró művelet.

Példának a „Házi légy” (5. oszt.) ilyen jellegű feldolgozását ismertetjük.

A nevelő minden tanulónak preparált legyet és kézi nagyítókat oszt ki. Az órára megrendelt „Házi légy” c. film a vetítógépbe van befűzve. Az óra további menete a következő:

- a) A feladat ismertetése, a bemutatás előkészítése,
- b) A film levetítése egészben, a spontán reflexiók meghallgatása,
- c) A film levetítése részenként.

Először levetítjük azt a részt, ami a fej és a rajta található szerveket mutatja, majd a gépet leállítjuk. Megkerestetjük ugyanezt a preparátumon, és az egységet rész-összefoglalással, vázlatkészítéssel zárjuk le.

Ugyanígy járunk el a többi testrész (tor, potroh) esetében, és külön vetítjük a rovar kártételéről szóló részt is.

d) A film újravetítése összefoglalásként. (Ez persze a vetítógép gyors kezelését kívánja meg, mert az utolsó egység összefoglalása és vázlatkészítése alatt kell a filmet visszatekeresni és újból befűzni.)

A légy vagy bármely kisebb méretű állat esetében a megfigyelés és szétszedés munkájának irányítása nehéz. Ezt a nevelők vagy megfelelő nagyságú előre elkészített képpel, vagy az órán készülő magyarázó rajz segítségével végzik. Eredményesebben történhet mindez film alkalmazásával. Ez nemcsak kinagyítva, hanem működés közben mutatja az egyes testrészeket és a rajta található szerveket. A bemutatás tehát a statikus jellegű képpel szemben dinamikus, amit semmiféle tanári magyarázat és kép nem tud biztosítani.

3. Vetítés a témakör végén.

A filmmel könnyen biztosítható ismétlő-rendszerező órán az új szempont, ami a tanultak ismételt feldolgozásánál fő követelmény. Így pl. a film kiemelheti a témakörben tanult növények és állatok gazdasági jelentőségét.

A gyakoriságon túl van itt egy kialakult általános munkamenet is, ami egyoldalúságnak látszik és egyéb változatok hatékonyságának vizsgálatát szükségszerűvé tenné. Nem lehet találkozni pl. a film változatos elhelyezésével ezeken az órákon. Legáltalánosabb, sőt szinte kizárólagosan alkalmazott munkamenet a következő:

- a) Rövid bevezető beszélgetés után a megfigyelési szempontok megadása.
- b) A teljes film levetítése.
- c) A látottak megbeszélése, rendszerezése, kiegészítése és rögzítése a munkafüzetben.

Lehetne pl. ilyen órán is részenkénti vetítés. Elképzelhető az is, hogy a tanultak rövid átismétlése után olyan filmet vetítenénk, ami az elsajátított ismeretek alkalmazását tenné lehetővé.

4. Vetítés a madárvédelmi órán.

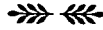
Látszólag ellentmond tantervünk követelményének, ha ezen az órán vetítünk. Az előírás szerint ugyanis ezeket az órákat közeli parkban, erdőben, gyümölcsösben kell megtartani. Az ellentmondás azonban csak látszólagos. Ezeknek az óráknak nemcsak az a célja, hogy a madárvédelmi teendőket a tanulók megismerjék, hanem az is, hogy az ilyen jellegű munka elvégzését ösztönző motívumok élesen hassanak.

Ha a gyerek megismeri a madáretetőket, odúkat, madáreleségeket és annak készítményét, még nem biztos, hogy védeni is fogja azokat. Az értelmi tényezők biztosítása az ösztönzésnek csak egyik feltétele. Emellett megfelelő érzelmek keltése és hiányérzet létrehozása is szükséges ahhoz, hogy a gyermek hajlandó legyen ilyen irányú cselekvésre az általános iskola elvégzése után is. „A madarak hálája”, „Jó tettért, jót várj” c. vagy egyéb idevágó érzelmi hatásokban gazdag film éppen ezért anyaga lehet az évről-évre megtartandó madárvédelmi óráknak. Természetesen ez nem zárja ki a közvetlen gyakorlati tevékenységet. A film megtekintését azonnal követni kell a ma-

dáretetők elhelyezésének az iskola kertjében, majd annak gondozását az úttörő őrök feladatul kaphatják.

Legcélszerűbbnek látszik ezt az órát a téli szünet utolsó tanítási napján megtartani. Így a szünetre megfelelő ösztönzést és ötleteket is kapnak az otthoni munkához.

Póbis István
tanársegéd

ÓRATERV KÉSZÍTÉSE KÉMIABÓL

A tanítási órákra rendszerint úgy készülünk fel, hogy az óra legfontosabb mozzanatait jól tükröző vázlatot írunk. A jó vázlat mindazt tartalmazza, amit az eredményes óravezetés szempontjából feltétlenül meg kell terveznünk. Minél nehezebb didaktikai vagy nevelési feladat elé állít bennünket az óra anyaga, annál elmélyültebb, alaposabb, részletesebb előkészületre van szükségünk. Egyes esetekben egész részletes *óravázlatot*, óratervet kell készítenünk, úgy, amint ezt a tanító- és tanárjelöltek teszik, ahogyan ezt a jó oktatási eredményért küzdő nevelőknel is láthatjuk.

Az alábbiakban a kémia órára történő felkészüléshez adunk *óraterv*-mintát.

Kémia, 8. osztály: *A kéntrioxid és a kénsav*

Vegyes típusú óra.

Oktatási cél: A savfogalom elmélyítése

Nevelési cél: Világnézeti nevelés: a mennyiségi változások minőségi változásokba mennek át.

Óvatosságra, figyelemre nevelés.

Az óra menete

I. Számonkérés 13–14 perc

a) *Osztályszámonkérés*

- Az elmúlt órán melyik nem fémes elemmel foglalkoztunk? (A kénnel)
- Ezen kívül a kénnek milyen két vegyületét ismertük meg? (A kéndioxidot és a kénessavat)
- Hogyan kaptunk kéndioxidot? (A kén elégetésével)
- Milyen kémiai változás történt, amikor a ként elégettük? (egyesülés)
- Milyen kémiai folyamat ez? (oxidáció)
- Melyik tágabb fogalom: az egyesülés vagy, az oxidáció? (Az egyesülés, mert nem minden egyesülés oxidáció, pl. ha a vasat és ként egyesítem, az is egyesül, de nem oxidáció.)
- Hogyan nyertük a kén másik vegyületét, a kénessavat? (A kéndioxidot vízzel nyeltük el)
- Ez milyen kémiai változás? (Egyesülés)
- Milyen kémiai változást nevezünk egyesülésnek? (Amikor két vagy több anyagból egy új anyag keletkezik.)
- Hogyan kaptuk a kénből a kénessavat? (A ként oxidáltuk, majd oxidját, a kéndioxidot vízzel egyesítettük)
- Miben hasonlít ez a bázisképzéshez és miben különbözik attól? (Ott is egy oxidot egyesítettünk vízzel, itt is, ebben hasonlít, de ott egy fémoxidot, itt pedig egy nem-fémoxidot, ebben különbözik.)